

ПРАВОВІ ТА ГЕОПРОСТОРОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ГРОМАД У ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: МОДЕЛЬ ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ

Вовк С. М., Вовк Т. В.

ВСТУП

Післявоєнний етап розвитку України характеризується одночасним нашаруванням правових, соціальних та просторових викликів, що зумовлює потребу у формуванні нових підходів до регулювання сталого розвитку на рівні держави та територіальних громад. Руйнування інфраструктури, зміна демографічної структури, порушення функціонування соціальних сервісів, а також значна територіальна диференціація наслідків воєнних дій формують ситуацію, за якої традиційні моделі управління перестають забезпечувати необхідний рівень адаптивності та стійкості. У таких умовах підвищується роль синергії правового регулювання, системи соціальних гарантій та геопросторових інструментів управління, які разом формують інтегроване підґрунтя для відновлення та довгострокового розвитку.

Правове забезпечення післявоєнної відбудови виконує функцію інституціоналізації норм, процедур та критеріїв, спрямованих на відновлення соціальної та економічної інфраструктури, збереження базових прав громадян, а також відтворення ефективної системи місцевого самоврядування. Наявні нормативно-правові акти визначають механізми планування територій, відновлення пошкоджених об'єктів, надання соціальних послуг, реалізації соціальних прав та гарантій, однак їх системність потребує підсилення з урахуванням просторової логіки відновлення. Це зумовлює актуальність аналізу правових інструментів у контексті їх здатності забезпечувати територіально диференційовані потреби громад¹.

Соціальна стійкість у досліджуваному контексті розглядається як здатність громади забезпечувати безперервність доступу до ключових соціальних послуг, підтримувати вразливі групи населення, зберігати функціональність соціальних інститутів та мінімізувати ризики, що виникають під впливом зовнішніх потрясінь. Післявоєнний період характеризується зростанням масштабів соціальної нерівності, підвищенням ролі державних та муніципальних програм підтримки, а також необхідністю збалансованого розподілу ресурсів. Відповідно, виникає потреба у розробленні моделей, здатних інтегрувати

¹ European Union External Action Service Press Team. Ukraine: Press remarks by High Representative/Vice-President Josep Borrell after meeting with Foreign Minister Dmytro Kuleba. *European Union External Action Service*, 07.02.2024. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/ukraine-press-remarks-high-representativevice-president-josep-borrell-after-meeting-foreign-minister-1_en

правову рамку соціального захисту та просторові показники доступності соціальних сервісів².

Геопросторові підходи, зокрема інструменти геоінформаційних систем, цифрових кадастрів та аналітичних картографічних моделей, забезпечують можливість виявлення просторових диспропорцій, оцінювання рівня доступності соціальної інфраструктури та визначення найбільш уразливих територій. Саме поєднання правового регулювання з геопросторовою аналітикою створює підстави для об'єктивного планування відновлення, застосування принципів просторової справедливості та оптимізації управлінських рішень у межах громад^{3 4}.

Системне поєднання правових норм, соціальних гарантій і геопросторових даних формує основу інтегрованої моделі управління післявоєнною відбудовою. Така модель забезпечує узгодженість планувальних рішень, соціальної політики та правових механізмів, а також дозволяє формувати довгострокові стратегії розвитку, засновані на доказових підходах і прогнозній аналітиці. Її ключовими характеристиками є багаторівневість, міжсекторальність, координованість управлінських дій та орієнтація на мінімізацію соціально-просторових ризиків.

Таким чином, дослідження правових та геопросторових механізмів забезпечення соціальної стійкості громад у період післявоєнного відновлення є необхідним як у теоретико-методологічному, так і в практичному вимірі. Його результати дозволяють встановити структуру взаємозв'язків між нормативно-правовими інструментами, соціальною політикою та просторовими моделями управління, визначити ключові фактори стійкості та запропонувати інституційно узгоджену рамку інтегрованого управління розвитком громад у довгостроковій перспективі.

1. Правові основи просторової та соціальної стійкості в Україні

Правові основи просторової та соціальної стійкості формують нормативно-інституційне підґрунтя, яке забезпечує можливість відтворення функціональності територіальних громад у післявоєнний період та створює механізми для збалансованого розвитку у довгостроковій перспективі. У сучасних умовах правове регулювання виконує не лише класичну функцію встановлення норм поведінки та визначення компетенцій суб'єктів управління, а й набуває системотворчого значення, оскільки забезпечує взаємозгодженість соціальних, просторових, економічних і безпекових процесів. У зв'язку з цим виникає необхідність аналізу основних правових інструментів, які регламентують планування територій, забезпечення соціальних прав та організацію відновлення зруйнованої інфраструктури.

² Belgium, Bulgaria, the Czech Republic, Cyprus, Denmark, Estonia, Finland, Greece, Ireland, Latvia, Lithuania, Luxembourg, the Netherlands, Portugal, Romania, Slovenia, Spain, Sweden; North Macedonia, Kosovo, Montenegro, Norway, Iceland. G7 Joint Declaration of Support for Ukraine (участь країн).

³ NATO. Collective defence and Article 5. 04.07.2023. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm

⁴ Davis I. The proposed 'Kyiv Security Compact' and the Western network of advisers and consultancy firms helping to steer Ukraine's foreign policy choices. *NATO Watch*, 16.09.2022. URL: <https://natowatch.org/default/2022/proposed-kyivsecurity-compact-and-western-network-advisers-and-consultancy-firms>

Перший блок правових норм стосується регулювання просторового розвитку. Законодавство України у сфері містобудівної діяльності та землекористування визначає ключові принципи планування територій, закладає вимоги до формування комплексних планів просторового розвитку громад, встановлює механізми координації між різними рівнями управління та задає базові стандарти доступності інфраструктури^{5 6 7}. Відповідно до чинних правових актів комплексний план просторового розвитку території громади виступає основним інструментом інтеграції просторових даних, інженерної, транспортної, соціальної та природоохоронної підсистем у єдину структуру. Таким чином, правові норми створюють передумови для об'єктивної оцінки стану території, виявлення просторових диспропорцій, визначення територій з підвищеним рівнем ризику та планування відновлення з урахуванням доказової бази.

Другий блок охоплює нормативно-правові засади соціальних гарантій. Соціальна стійкість визначається здатністю держави та громад забезпечувати безперервний доступ до соціальних послуг, підтримку вразливих груп населення, збереження функціональності соціальних інститутів та мінімізацію наслідків кризових подій. На рівні законодавства це відображено через механізми соціального захисту, стандарти соціальних послуг, вимоги до організації мережі соціальної інфраструктури, принципи адресності та орієнтації на потреби громадян. Правове регулювання визначає відповідальність органів місцевого самоврядування за формування мережі соціальних установ, впровадження інструментів соціального супроводу, організації соціальної роботи та забезпечення рівності доступу до послуг незалежно від площі, щільності населення або рівня інфраструктурної вразливості громади^{8 9 10}.

У післявоєнних умовах правові акти, що регулюють соціальні гарантії, набувають додаткового значення. Це зумовлено збільшенням кількості внутрішньо переміщених осіб, розширенням груп населення, що потребують соціальної підтримки, та необхідністю оперативної зміни організаційних моделей надання послуг. У нормативно-правовій площині це відображається через розроблення особливих процедур для надання допомоги постраждалим від воєнних дій, визначення спрощених механізмів доступу до соціальних

⁵ Шульга О. В. Правові та організаційні засади резильєнтності міст України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2025. С. 245–251. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.35>

⁶ Наливайко І. Роль держави у забезпеченні соціальних стандартів та гарантій: теоретико-правові аспекти та світовий досвід. *Науковий вісник ДДУВС*, 2023. № 2. С. 151–155.

⁷ Кравченко М. В. Пріоритетні напрями забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Вісник НАДУ при Президентіві України. Державне управління*, 2016. № 3 (82). С. 83–90.

⁸ Сторонянська І. З., Залуцький І. Р. Забезпечення дієвості політики регіонального розвитку на засадах посилення просторової інтегрованості в регіоні. *Регіональна економіка*, 2024. № 2. С. 23–40. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-2-2>

⁹ Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23.03.2000 р. № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>

¹⁰ Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Проект Плану відновлення України. 2022. 350 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/construction-urban-planning-modernization-of-cities-and-regions.pdf>

сервісів та формування програм підтримки для громад з високим рівнем руйнування інфраструктури. Таким чином, правова система набуває адаптивного характеру, забезпечуючи можливість реагування на зміну потреб населення та просторових умов їх задоволення.

Третій блок нормативного забезпечення формує інтеграційне поле між просторовим та соціальним розвитком. У цьому аспекті ключове значення мають правові інструменти, що визначають порядок формування та функціонування цифрових кадастрів, реєстрів та геоінформаційних систем. Використання таких систем забезпечує можливість фіксації стану об'єктів інфраструктури, визначення рівня доступності соціальних послуг, аналізу мобільності населення та оцінювання ризиків, пов'язаних з нерівномірним розвитком територій. Правові норми встановлюють вимоги до точності, актуальності та інтегрованості просторових даних, а також визначають відповідальність суб'єктів за їх ведення, оновлення та використання у процесі планування^{11 12 13}.

Причинно-наслідкові зв'язки між правовим регулюванням та стійкістю територій проявляються у тому, що якість нормативної бази безпосередньо впливає на ефективність управлінських рішень та можливість узгодження соціальної і просторової політики. Недосконалість правових процедур призводить до фрагментації територіального розвитку, ускладнює відновлення соціальної інфраструктури та знижує рівень доступності послуг. Натомість наявність чітких законодавчих стандартів, координаційних механізмів та міжгалузевих вимог створює підґрунтя для формування єдиних підходів до відбудови, зменшує ризики виникнення управлінської асиметрії та забезпечує прозорість управлінських процесів.

Особливе значення мають норми, що встановлюють порядок участі громадськості у просторовому плануванні, а також вимоги до оцінки впливу планувальних рішень на соціальну інфраструктуру. Інститут публічного обговорення забезпечує можливість узгодження інтересів різних груп населення, формує підґрунтя для підвищення легітимності рішень та сприяє зменшенню конфліктів щодо використання територій. Таким чином, правове регулювання включає не лише процедурну, а й соціальну складову, що забезпечує інтегровану взаємодію між органами влади, громадянами та інституціями соціального сектору.

Синтез правових інструментів просторового планування та соціальних гарантій є основою для формування інституційної стійкості. Цей синтез відображає необхідність узгодження базових категорій – територіальної доступності, соціальної рівності та нормативної визначеності. Просторова стійкість залежить від якості управління ресурсами, організації інфраструктури та здатності громад використовувати геопросторові дані для прогнозування ризиків.

¹¹ Кабінет Міністрів України. Деякі питання розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації... Постанова від 04.08.2023 р. № 817. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817-2023-%D0%BF#n61>

¹² Кабінет Міністрів України. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад. Постанова від 08.07.2023 р. № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#Text>

¹³ Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23.03.2000 р. № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>

Соціальна стійкість залежить від ефективності системи соціального захисту, інтегрованості послуг та здатності до забезпечення безперервності сервісів. Правове регулювання виступає механізмом, що структурує і координує ці параметри, забезпечуючи їх взаємодоповнюваність.

Таким чином, правові основи просторової та соціальної стійкості становлять багаторівневу систему, яка включає нормативні вимоги до організації територій, правові інструменти соціального захисту, процедури просторового аналізу та інституційні механізми координації між секторами. У своїй сукупності вони створюють фундамент для формування доказово орієнтованого підходу до відновлення територій, що здатний забезпечити узгодженість управлінських рішень, прогнозованість соціальних наслідків та стійкість розвитку громад у довгостроковому вимірі.

2. Геопросторові інструменти оцінювання соціальної стійкості територіальних громад

Геопросторові інструменти оцінювання соціальної стійкості формують аналітичне підґрунтя для прийняття управлінських рішень, що враховують територіальні особливості розвитку, рівень доступності соціальних послуг та інтенсивність просторових ризиків. У системі післявоєнного відновлення їх значення істотно зростає, оскільки просторовий характер руйнувань, зміщення демографічних потоків та нерівномірність відновлення інфраструктури формують необхідність постійного моніторингу, прогнозування та коригування управлінських стратегій. Геопросторові дані дозволяють об'єктивно оцінити зміни у просторовій структурі громад, визначити слабкі елементи інфраструктури, встановити параметри доступності соціальних сервісів та сформувати підстави для планування відновлення відповідно до реальних потреб населення.

Одним із ключових компонентів геопросторового аналізу є використання геоінформаційних систем (GIS), які забезпечують можливість інтеграції різномірних даних – картографічних, інфраструктурних, демографічних, соціальних та безпекових – у єдиний просторовий масив. GIS-інструменти дають змогу здійснювати мультифакторну оцінку територій, застосовувати методи просторового моделювання та відтворювати складні процеси, що впливають на соціальну стійкість громад^{14 15}. Зокрема, вони дозволяють визначити території з підвищеною вразливістю, аналізувати закономірності розміщення соціальних об'єктів, оцінювати транспортну доступність та прогнозувати наслідки руйнування або перевантаження окремих елементів інфраструктури.

Оцінювання доступності соціальних послуг є одним із центральних аспектів використання геопросторових даних^{16 17 18}. Просторова доступність

¹⁴ Карпінський Ю. О., Кінь Д. О. Методичні рекомендації щодо діяльності органів місцевого самоврядування у сфері НІГД : практичний посібник. Київ : КНУБА, 2023. 276 с.

¹⁵ Єфімова Г., Павлова М. Територіальні громади в умовах воєнного стану: економічна резистентність для зміцнення незалежності України. *Modeling the development of the economic systems*, 2023. № 3. С. 177–185.

¹⁶ Іванюк У. Резилентність соціально-економічної системи в умовах глобальної нестабільності. *European Science*, 2022. № 13-03. С. 8–16.

визначається як здатність населення досягати необхідних соціальних установ – медичних закладів, освітніх установ, центрів соціального захисту, адміністративних сервісів – у межах прийняттого часу та з урахуванням якості транспортних потоків. Геопросторовий аналіз дозволяє моделювати протяжність маршрутів, оцінювати щільність інфраструктурної мережі, виявляти «білі плями» у системі послуг та формувати пропозиції щодо оптимізації їх територіального розміщення. У післявоєнних умовах ця функція набуває особливої значущості, оскільки руйнування окремих об'єктів змінює конфігурацію доступності та створює ризики порушення безперервності соціальних сервісів.

Просторові дані також відіграють важливу роль у виявленні соціально-демографічних тенденцій. Аналіз переміщення внутрішньо переміщених осіб, зміни густоти населення, появи нових зон житлової концентрації та трансформації міграційних потоків дозволяє сформувати картину реальних потреб громади та забезпечити їх врахування у плануванні соціальної інфраструктури. Геопросторові моделі дозволяють поєднати демографічні показники з індикаторами соціальної вразливості, що створює можливість оцінювати не лише кількісні, а й якісні параметри соціальної стійкості.

Особливе значення має застосування інструментів геостатистики, що дозволяють встановлювати закономірності просторових розподілів та прогнозувати динаміку соціально-просторових процесів. Методи просторової автокореляції, кластерного аналізу та інтерполяції дають змогу визначити зони концентрації ризиків, аналізувати інтенсивність їх поширення та встановлювати взаємозв'язок між окремими параметрами – наприклад, рівнем соціальних послуг, показниками вразливості населення та характеристиками просторів, що зазнали руйнувань. Застосування таких методів забезпечує можливість формування обґрунтованих прогнозів, які відіграють ключову роль у розробленні стратегій післявоєнного відновлення.

Важливою складовою геопросторового управління є побудова цифрових кадастрів та реєстрів інфраструктурних об'єктів. Цифрові кадастри містять відомості про стан соціальних установ, їх технічні характеристики, ступінь пошкодження, матеріальні потреби та можливості для відновлення. Інтеграція таких кадастрів у геоінформаційні системи дозволяє здійснювати постійний моніторинг об'єктів, визначати пріоритетність ремонтних робіт та оцінювати ефективність використання ресурсів. У свою чергу, цифрові реєстри створюють можливість уніфікації інформації та забезпечують її доступність для органів управління різних рівнів^{19 20 21}.

¹⁷ Ходико Д. І. Кореляційний аналіз стійкості соціально орієнтованих витатків зведеного бюджету України в умовах бюджетної децентралізації. *Науковий погляд: економіка та управління*, 2022. № 4 (80). С. 37–42.

¹⁸ European Council. G7: Joint Declaration of Support for Ukraine. 12.07.2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/07/12/g7-joint-declaration-of-support-for-ukraine/>

¹⁹ Національна рада з відновлення України. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Діджиталізація». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/digitization.pdf>

²⁰ Громадський простір. Діджиталізація українських громад: лідери цифрової трансформації обговорили можливості та перспективи. URL: <https://www.prostir.ua/>

Застосування геопросторових інструментів у сфері соціальної політики сприяє формуванню доказово орієнтованого підходу до прийняття рішень. Геопросторові моделі дозволяють оцінити вплив відновлювальних заходів на рівень соціальної стійкості, встановити результативність програм соціальної підтримки, визначити, чи забезпечують вони необхідний рівень територіальної рівності, та виявити зони, які потребують додаткових інвестицій. Завдяки цьому управлінські рішення набувають підвищеної об'єктивності, а політика відновлення стає більш прозорою та керованою.

Причинно-наслідкові зв'язки між використанням геопросторових даних та досягненням соціальної стійкості проявляються у підвищенні точності прогнозування, зменшенні ризиків неправильного територіального планування, оптимізації розподілу ресурсів та покращенні координації між секторами управління. Геопросторовий підхід дозволяє забезпечити зв'язок між місцем виникнення ризику та необхідними соціальними змінами, що сприяє швидшому реагуванню на кризові ситуації та знижує навантаження на соціальну систему.

У післявоєнному контексті використання геопросторових інструментів відіграє важливу роль і в безпековій сфері. Зокрема, GIS-моделі дозволяють враховувати наявність мінних полів, зони підвищеної небезпеки, потенційні маршрути евакуації та логістичні коридори. Це створює підстави для прийняття рішень, що одночасно забезпечують соціальну безпеку та збереження функціональності громад. Застосування таких інструментів робить можливим формування комплексних планів відновлення, які враховують як потреби населення, так і вимоги до умов безпеки.

Таким чином, геопросторові інструменти оцінювання соціальної стійкості становлять важливий компонент сучасних моделей управління розвитком громад. Вони забезпечують інтеграцію різнорідних даних, підвищують точність аналітичних оцінок, дозволяють визначати територіальні пріоритети та формувати оптимальні просторові рішення. У поєднанні з правовими механізмами геопросторові дані створюють умови для формування комплексної, доказової та інституційно узгодженої системи управління соціальною та просторовою стійкістю у післявоєнний період.

3. Інтегрована модель правового та геопросторового управління соціальною стійкістю громад країни

Інтегрована модель правового та геопросторового управління соціальною стійкістю громад постає як комплексна система, що поєднує нормативно-правові механізми, просторово-аналітичні інструменти і соціальні політики, спрямовані на забезпечення здатності громад ефективно функціонувати в умовах післявоєнних трансформацій. Вона базується на припущенні, що стійкість соціальної інфраструктури та рівень доступності базових соціальних

?news=dydzhytalizatsiya-ukrajinskyh-hromad-lidery-tsyfrovoji-transformatsiji-obhovoryly-mozhlyvosti-ta-perspektyvy

²¹ Зозулевська Т. І. Цифрові інструменти для відновлення економіки України після повномасштабного вторгнення. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/125-1.pdf>

послуг залежать від узгодженості правових процедур, точності просторової інформації та здатності органів управління реалізовувати багаторівневу координацію. У цьому контексті інтегрована модель розглядається як механізм систематизації управлінських рішень, що перетинають правовий, соціальний і просторовий виміри.

Одним із ключових елементів інтегрованої моделі є створення нормативно визначених процедур використання геопросторових даних у процесах планування та прийняття рішень. Нормативне регулювання задає рамкові умови для формування єдиних вимог до ведення цифрових кадастрів, їх актуалізації, інтеграції з реєстрами соціальних послуг та дотримання стандартів точності. Така нормативна інтеграція визначає правовий статус геопросторових даних, встановлює відповідальність за їх достовірність і забезпечує можливість їх офіційного використання у стратегічних документах. Це дозволяє сформувати єдину інформаційну платформу, яка може застосовуватися для оцінювання стану територій, визначення територіальних пріоритетів та узгодження ресурсних рішень.

Другим елементом моделі є синхронізація правових механізмів з індикаторами просторової доступності соціальних послуг. Соціальна інфраструктура – медична, освітня, адміністративна, транспортна, сервісна – потребує узгодження правових стандартів із реальними параметрами території. Інтегрована модель дозволяє встановити залежність між нормативними вимогами до якості та доступності соціальних послуг та фактичними характеристиками просторової системи громади. Така взаємодія формує підстави для коригування нормативних документів з урахуванням просторових відмінностей, а також для адаптації мережі соціальних установ відповідно до демографічних змін, рівня руйнування інфраструктури та інтенсивності потреб населення.

Третім елементом є багаторівнева координація управлінських рішень. Інтегрована модель передбачає узгодження діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, соціальних служб, служб планування територій та аналітичних підрозділів, відповідальних за ведення просторових даних. Координаційні механізми ґрунтуються на обміні даними, спільних процедурах аналізу, стандартизації підходів до оцінювання соціальної та просторової стійкості та формуванні спільних критеріїв для визначення територій пріоритетного відновлення. Багаторівневість забезпечує однаковість стандартів та синхронність дій, що є ключовими чинниками у сфері післявоєнного управління.

Важливим принципом інтегрованої моделі є доказовість управлінських рішень. Геопросторові дані забезпечують емпіричну основу, яка дозволяє оцінити реальний масштаб руйнувань, виявити території з найбільшою соціальною вразливістю та визначити ефективність запропонованих заходів відновлення. Правові механізми, у свою чергу, встановлюють процедури розгляду, затвердження та моніторингу таких рішень, забезпечуючи їх відповідність нормативним критеріям та державним стандартам. Доказовість сприяє мінімізації управлінських помилок, зниженню ризиків неефективного використання ресурсів та формуванню довгострокових програм розвитку, орієнтованих на реальні потреби населення.

Причинно-наслідкові зв'язки в інтегрованій моделі проявляються у взаємному впливі правового, просторового та соціального компонентів. Зокрема, якість правового забезпечення визначає можливість систематичного застосування геопросторових даних; точність просторових моделей впливає на коректність соціальних рішень; соціальні потреби визначають пріоритети просторового планування та формують запит на адаптацію правових норм. Це формує циклічну структуру взаємодії, яка забезпечує динамічне оновлення управлінських стратегій.

У межах інтегрованої моделі важливу роль відіграє механізм просторового прогнозування. Використання геоаналітичних інструментів дозволяє моделювати сценарії розвитку територій, оцінювати потенційні зміни у соціальній структурі, враховувати ризики повторних загроз та прогнозувати потреби у соціальних послугах. Підтримане правовими процедурами прогнозування забезпечує підстави для формування адаптивних стратегій, що дозволяють мінімізувати наслідки можливих кризових ситуацій.

Окремим аспектом моделі є інституціоналізація принципів просторової справедливості. Просторова справедливість визначається як відповідність між правом особи на доступ до соціальних послуг та фактичними територіальними умовами, що забезпечують реалізацію цього права. Інтегрована модель передбачає оцінювання ступеня відповідності між нормативними стандартами соціального забезпечення та просторовими характеристиками території. Це дозволяє виявляти території з нерівним доступом до інфраструктури, розробляти механізми компенсації та визначати оптимальні маршрути відновлення соціальних об'єктів. Принцип просторової справедливості стає ключовим у випадках територій із критичним рівнем руйнування або високою концентрацією соціально вразливих груп.

Інтеграція соціальних політик у просторові плани розвитку є ще одним важливим складником моделі. У комплексних планах просторового розвитку громади передбачається врахування демографічних тенденцій, рівня соціальної вразливості, потреб у соціальних послугах та розміщення ключових соціальних об'єктів. Це дозволяє забезпечити узгодженість між стратегіями просторового планування та соціальною політикою, підвищити ефективність інвестицій у соціальну інфраструктуру та запобігти виникненню структурних диспропорцій.

У післявоєнному контексті важливим напрямом інтеграції є співвіднесення правових механізмів відновлення з геопросторовими даними щодо стану пошкоджених об'єктів. Це дозволяє визначити відповідність між потребами у відновленні та можливостями ресурсного забезпечення, визначити пріоритетність робіт та запобігти дублюванню інвестицій. Геопросторові дані забезпечують об'єктивність, тоді як правові процедури – впорядкованість та узгодженість дій.

Таким чином, інтегрована модель правового та геопросторового управління соціальною стійкістю громад є системним інструментом, що забезпечує можливість поєднання нормативних вимог, просторової аналітики та соціальної політики. Вона спрямована на підвищення стійкості території, оптимізацію управлінських рішень та формування довгострокових стратегій розвитку, що

відповідають потребам населення та умовам післявоєнної трансформації. Модель створює підґрунтя для побудови адаптивної, структурно збалансованої та доказово орієнтованої системи управління, яка здатна забезпечити соціальну рівність, просторову узгодженість та нормативну визначеність у розвитку територіальних громад.

4. Координаційні механізми та інституційні умови реалізації інтегрованої моделі управління соціальною та просторовою стійкістю громад

Реалізація інтегрованої моделі правового та геопросторового управління соціальною стійкістю громад потребує наявності системи координаційних механізмів та інституційних передумов, що забезпечують узгодженість дій різних суб'єктів управління, підтримання стандартизованих процедур, а також послідовну імплементацію просторово-аналітичних та правових рішень. Ефективність взаємодії правових, соціальних та геопросторових інструментів значною мірою залежить від того, наскільки інституційна система здатна забезпечити цілісність управлінських процесів, формування єдиних критеріїв та дотримання принципів інтегрованого управління на всіх рівнях публічної влади.

Одним із ключових координаційних механізмів виступає міжсекторальна взаємодія. Її зміст полягає у забезпеченні постійного обміну інформацією між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, структурами соціального захисту, підрозділами просторового планування, службами цивільного захисту, підприємствами інженерної інфраструктури та суб'єктами, відповідальними за ведення цифрових кадастрів. Міжсекторальна взаємодія дозволяє уникнути дублювання функцій, зменшує ризики виникнення суперечностей у планувальних документах та сприяє виробленню спільних підходів до оцінювання соціально-просторових ризиків. У післявоєнному контексті цей механізм набуває особливої ваги, оскільки руйнування інфраструктури та зміна соціально-демографічної структури громади вимагають синхронізованих дій усіх відповідальних інституцій.

Другим важливим елементом координаційної системи є стандартизація управлінських процедур. Єдині методичні підходи до збору, обробки та інтерпретації геопросторових даних, а також стандарти соціальної оцінки дозволяють забезпечити порівнюваність показників та узгодженість управлінських рішень між різними громадами. Стандартизація передбачає визначення єдиних протоколів оновлення кадастрів, правил обміну інформацією між органами влади, норм щодо використання цифрових інструментів тривимірного моделювання, вимог до оцінювання доступності соціальних послуг та підходів до визначення соціальної вразливості населення. Відповідно, стандарти створюють нормативно-методичну базу, без якої інтегрована модель не може функціонувати послідовно та ефективно.

Третім компонентом інституційного забезпечення є наявність компетентнісної спроможності управлінських кадрів. Ефективність інтегрованої моделі залежить від здатності фахівців застосовувати правові інструменти, працювати з геопросторовими даними, здійснювати аналіз соціальних процесів та інтегрувати отримані результати у систему стратегічного планування.

Післявоєнний характер розвитку громад потребує кадрових рішень, орієнтованих на підготовку аналітиків, фахівців з просторового планування, спеціалістів з цифрових систем та менеджерів соціального сектору. Формування компетентнісної спроможності включає навчання, підвищення кваліфікації, створення інституційних центрів експертизи та розвитку міжгалузевих команд, здатних забезпечувати комплексність управлінських рішень.

Четвертий елемент координаційної структури пов'язаний із цифровою інфраструктурою, що забезпечує інтеграцію правових і геопросторових інструментів. Це стосується функціонування національних та місцевих геоінформаційних платформ, реєстрів інфраструктури, цифрових кадастрів, систем управління документами та платформ даних, що використовуються для нормативного планування. Наявність таких систем створює можливість інтеграції правових норм з фактичними просторовими характеристиками, а також забезпечує прозорість управлінських рішень та їх відтворюваність. Важливою умовою є сумісність даних між різними системами та можливість автоматизованого обміну інформацією, що сприяє скороченню часу прийняття рішень та підвищенню точності аналітичних оцінок.

П'ятий механізм стосується регуляторної координації, тобто узгодження нормативних актів, які визначають функціонування соціального сектору, просторового планування та цифрових реєстрів. Регуляторна координація передбачає аналіз наявних правових норм на предмет дублювання або суперечності, визначення взаємозалежностей між нормативними документами у сфері відновлення територій, а також інтеграцію положень щодо соціальної підтримки з регламентами просторового розвитку. Цей процес є важливим для запобігання фрагментації нормативної бази, що може призвести до непогодженості рішень та затримок у реалізації відновлювальних заходів.

Шостою інституційною умовою є забезпечення участі громадськості та прозорості управлінських процедур. Хоча механізми участі не мають публіцистичного виміру, вони становлять важливу складову правової системи та інституційної стійкості. Участь громадян у публічних консультаціях щодо просторових планів, пріоритетів відбудови соціальних об'єктів, оцінювання потреб соціальної інфраструктури дозволяє формувати рішення, що відповідають потребам населення. Прозорість забезпечує підзвітність органів влади та сприяє підвищенню довіри до процесів відновлення, що, у свою чергу, знижує соціальну напруженість і формує умови для сталого функціонування громади.

Окремим аспектом інституційного забезпечення є інтеграція механізмів фінансового планування. Оскільки соціальна та просторова стійкість пов'язані з інвестиціями у відновлення інфраструктури, забезпечення ресурсів, підтримку соціально вразливих груп та модернізацію цифрових систем, фінансове планування має узгоджуватися з геопросторовими даними та нормативними вимогами. Інтегроване фінансове планування дозволяє визначити обґрунтовані пріоритети, запобігти нецільовому використанню коштів, мінімізувати неефективні витрати та забезпечити рівномірний розподіл інвестицій між територіями відповідно до їх потреб.

Причинно-наслідкові зв'язки між координаційними механізмами та стійкістю громад проявляються у тому, що відсутність взаємодії між інституціями

призводить до розривів у відновлювальних процесах, виникнення локальних диспропорцій, зниження доступності соціальних послуг та неефективного використання ресурсів. Натомість наявність прозорої, стандартизованої та добре структурованої інституційної рамки дозволяє забезпечити синхронність рішень, зменшити вплив зовнішніх ризиків та досягти відповідності між потребами громади та управлінськими діями.

У підсумку координаційні механізми та інституційні умови реалізації інтегрованої моделі управління соціальною та просторовою стійкістю виступають фундаментальним елементом системи післявоєнного відновлення. Вони забезпечують структурованість управління, підвищують ефективність рішень, сприяють формуванню універсальних підходів до оцінювання територіальних потреб та мінімізують ризики втрати цілісності та послідовності відновлення. Таким чином, інституційно-координаційний вимір є ключовою умовою для забезпечення довгострокової стійкості громад у складних соціально-просторових трансформаціях.

ВИСНОВКИ

Дослідження правових, соціальних та геопросторових аспектів післявоєнного розвитку територіальних громад дозволяє сформувати цілісне бачення інтегрованої моделі управління, здатної забезпечити їх соціальну та просторову стійкість у довгостроковій перспективі. Аналіз правових основ засвідчив, що нормативно-правове регулювання виконує системо утворюючу функцію, спрямовану на визначення процедур просторового планування, гарантування доступності соціальних послуг та встановлення інституційних механізмів відновлення інфраструктури. У післявоєнних умовах правове забезпечення набуває адаптивного характеру, оскільки має реагувати на динамічні зміни демографічної структури, інтенсивність соціальних потреб та масштаби територіальних руйнувань.

Застосування геопросторових даних і аналітичних інструментів формує доказову основу для оцінювання соціальної стійкості громад. Геоінформаційні системи, просторове моделювання та цифрові кадастри забезпечують можливість комплексної оцінки інфраструктури, визначення територій з підвищеною вразливістю, аналізу доступності соціальних послуг і прогнозування наслідків управлінських рішень. Результати просторового аналізу створюють підґрунтя для оптимізації мережі соціальної інфраструктури та забезпечують зв'язок між фактичним станом території і нормативними вимогами соціальної політики.

Синтез правових механізмів і геопросторових інструментів у межах інтегрованої моделі управління забезпечує можливість координації управлінських дій, підвищує точність планувальних процедур та мінімізує ризики фрагментації відновлювальних процесів. Інтегрована модель ґрунтується на циклічній взаємодії трьох ключових компонентів – правового, соціального та просторового, – що формує умови для адаптивного оновлення управлінських стратегій та їх відповідності реальним потребам громади. Важливу роль відіграють принципи просторової справедливості, що забезпечують рівність доступу до соціальних послуг та сприяють усуненню територіальних диспропорцій у повоєнний період.

Ефективність моделі залежить від наявності координаційних механізмів та інституційних умов, які забезпечують узгодженість діяльності між різними суб'єктами управління. Міжсекторальна взаємодія, стандартизація управлінських процедур, компетентісна спроможність кадрів, цифрова інфраструктура та регуляторна узгодженість формують інституційну рамку, необхідну для впровадження інтегрованої моделі. Вони забезпечують структурованість управління, зменшують ризики дублювання функцій і сприяють більш ефективному використанню ресурсів у процесі відновлення території.

Таким чином, правові механізми, геопросторові інструменти та соціальні політики утворюють взаємопов'язану систему, здатну забезпечити стійкість територіальних громад в умовах післявоєнних трансформацій. Інтегрований підхід дає змогу формувати довгострокові стратегії розвитку, що базуються на доказовості, нормативній визначеності та інституційній узгодженості. Отримані результати можуть бути використані як теоретико-методологічне підґрунтя для подальших досліджень, а також як практичний інструмент для формування державної та муніципальної політики післявоєнного відновлення.

АНОТАЦІЯ

У розділі досліджено правові, соціальні та геопросторові чинники формування стійкості територіальних громад у післявоєнний період та обґрунтовано інтегровану модель управління, що поєднує нормативно-правові механізми, просторово-аналітичні інструменти і соціальні політики. Показано, що правові основи задають рамку для просторового планування, організації мережі соціальних послуг та відновлення інфраструктури, тоді як геопросторові дані забезпечують доказову основу для оцінки доступності сервісів, визначення територій з підвищеною вразливістю та прогнозування наслідків управлінських рішень. Обґрунтовано, що синхронізація правових вимог із результатами просторового аналізу є необхідною умовою для мінімізації територіальних диспропорцій та забезпечення просторової справедливості. Розкрито роль цифрових кадастрів, GIS-інструментів та геостатистичних моделей у формуванні об'єктивних параметрів планування та відновлення. Визначено координаційні механізми, зокрема міжсекторальну взаємодію, стандартизацію процедур, компетентісну спроможність кадрів і регуляторну узгодженість, які забезпечують цілісність реалізації інтегрованої моделі. Доведено, що поєднання правових і геопросторових інструментів створює системну основу для формування адаптивної, доказово орієнтованої та інституційно узгодженої політики стійкого розвитку громад у післявоєнний період.

Література

1. European Union External Action Service Press Team. Ukraine: Press remarks by High Representative/Vice-President Josep Borrell after meeting with Foreign Minister Dmytro Kuleba. *European Union External Action Service*, 07.02.2024. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/ukraine-press-remarks-high-representativevice-president-josep-borrell-after-meeting-foreign-minister-1_en
2. Belgium, Bulgaria, the Czech Republic, Cyprus, Denmark, Estonia, Finland, Greece, Ireland, Latvia, Lithuania, Luxembourg, the Netherlands, Portugal, Romania,

Slovenia, Spain, Sweden; North Macedonia, Kosovo, Montenegro, Norway, Iceland. G7 Joint Declaration of Support for Ukraine (участь країн).

3. NATO. Collective defence and Article 5. 04.07.2023. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm

4. Davis I. The proposed 'Kyiv Security Compact' and the Western network of advisers and consultancy firms helping to steer Ukraine's foreign policy choices. *NATO Watch*, 16.09.2022. URL: <https://natowatch.org/default/2022/proposed-kyivsecurity-compact-and-western-network-advisers-and-consultancy-firms>

5. Шульга О. В. Правові та організаційні засади резильєнтності міст України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2025. С. 245–251. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.35>

6. Наливайко І. Роль держави у забезпеченні соціальних стандартів та гарантій: теоретико-правові аспекти та світовий досвід. *Науковий вісник ДДУВС*, 2023. № 2. С. 151–155.

7. Кравченко М. В. Пріоритетні напрями забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Вісник НАДУ при Президентові України. Державне управління*, 2016. № 3 (82). С. 83–90.

8. Сторонянська І. З., Залуцький І. Р. Забезпечення дієвості політики регіонального розвитку на засадах посилення просторової інтегрованості в регіоні. *Регіональна економіка*, 2024. № 2. С. 23–40. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-2-2>

9. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23.03.2000 р. № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>

10. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Проект Плану відновлення України. 2022. 350 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/construction-urban-planning-modernization-of-cities-and-regions.pdf>

11. Кабінет Міністрів України. Деякі питання розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації... Постанова від 04.08.2023 р. № 817. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817-2023-%D0%BF#n61>

12. Кабінет Міністрів України. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад. Постанова від 08.07.2023 р. № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#Text>

13. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23.03.2000 р. № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>

14. Карпінський Ю. О., Кінь Д. О. Методичні рекомендації щодо діяльності органів місцевого самоврядування у сфері НІГД : практичний посібник. Київ : КНУБА, 2023. 276 с.

15. Єфімова Г., Павлова М. Територіальні громади в умовах воєнного стану: економічна резистентність для зміцнення незалежності України. *Modeling the development of the economic systems*, 2023. № 3. С. 177–185. URL: <https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/177/210>

16. Іванюк У. Резилентність соціально-економічної системи в умовах глобальної нестабільності. *European Science*, 2022. № 13–03. С. 8–16.

17. Ходико Д. І. Кореляційний аналіз стійкості соціально орієнтованих видатків зведеного бюджету України в умовах бюджетної децентралізації. *Науковий погляд: економіка та управління*, 2022. № 4 (80). С. 37–42.

18. European Council. G7: Joint Declaration of Support for Ukraine. 12.07.2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/07/12/g7-joint-declaration-of-support-for-ukraine/>

19. Національна рада з відновлення України. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Діджиталізація». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/digitization.pdf>

20. Громадський простір. Діджиталізація українських громад: лідери цифрової трансформації обговорили можливості та перспективи. URL: <https://www.prostir.ua/?news=dydzhytalizatsiya-ukrajinskyh-hromad-lidery-tsyfrovoji-transformatsiji-obhovoryly-mozhlyvosti-ta-perspektyvy>

21. Зозулевська Т. І. Цифрові інструменти для відновлення економіки України після повномасштабного вторгнення. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/125-1.pdf>

Information about the authors:

Vovk Svitlana Mykhailivna,

Doctor of Science in Public Administration,
Associate Professor at the Department of Public Administration,
Administration, and Social Work
Shupyk National Healthcare University of Ukraine
48, Voskresenskyi Avenue, Kyiv, 02139, Ukraine

Vovk Tetiana Viktorivna,

Senior Lecturer, Department of Management and Finance,
Educational and Scientific Institute of Management,
Mariupol State University
5, Lesi Ukrainky Street, Ivano-Frankivsk, 76000, Ukraine